

H. Millas'ın 'Azınlıkça' (Gümölcine) ve 'Agos' (İstanbul) için ALGI(LAMAK) yazısıdır. 15 Kasım 2015.

Gözlemim şu: Yabancı düşmanlığı yapanlar, milletler ve ülkeler arasında güvensizlikleri beslerler, “bunlar kötüdür, bizi sevmezler, kötülüğümüzü isterler” söylemini kullanırlar. Aynı zamanda dolaylı veya doğrudan “ötekinin” bizden ne kadar farklı olduğunu da vurgularlar. “Biz onlardan çok farklıyız, iyi ve üstünüz” söylemi de aynı rolü oynar. İrkçılar ve bağınaz milliyetçiler “biz çok özeliz / bizim gibisi yoktur” söylemine oldukça yatkındırlar. Dolayısıyla insanlığın evrensel yanına değil, milletin özel haline vurgu yaparlar.

Aksine, ülkeler arasında dostluğun sağlanmasını isteyenler ve bu yolda çeşitli biçimde çalışanlar, aynı zamanda benzerliklere vurgu yaparlar. “Bak, ne kadar benziyoruz, bunca ortak yanlarımız var” deyip barışı ve dostluğu önerirler.

“Benziyoruz” söylemini kullananlar, saptamalarında haklı veya haksız olabilirler; işin o yanı bir

yana, ima ettikleri tartışılması gereken bir anlayıştır. Barışı ve dostluğu “benzeyenler” arasında doğal karşılıklarına göre, bu, “benzemeyenler” arasında barış o denli doğal karşılanmıyor mu demektir? Benzeyenler arasında dostluğu öngörüyorsak, benzemeyenler dost olmayacak mı? Benzerlik ile dostluk neden ilişkili olsun ki? Bize pek benzemeyenlerle de dost olmaz mıyız? Örneğin Japonlarla veya Afrika Saharası’ndan insanlarla barış içinde dostça neden yaşamayalım? Semavi dinlere uzak olanlarla “bizim” aramızda bir aşılmaz sorun mu var?

“Benzerlik eşittir dostluk” denkleminde sanki yabancı düşmanlığı saklı. Bilinç düzeyine çıkmamış ötekileştirmeci bir anlayış. Tabii ki “benzeyenler” arasında daha kolay bir beraberlik kurulabilir. Özellikle geleneklerle görenekler benziyor ise bu tür insanlar bir araya gelince şaşkınlıklar ve “acaba nasıl davranmam gerekiyor” tereddütleri doğmaz. Belki bu tür insanlara daha yakın hissederiz, daha rahat ederiz. Ama öte yanda, farklılık ne dostluklara engeldir ne de barışa. Hatta geçimsizliklerin genellikle “yakın olan” komşularla yaşandığını da gözden kaçırmamak gerek. Milli çatışmaların hemen hepsi “komşuyla” yaşandı. Bu yüzden Türklerin Korelilerle, Arjantinlilerle sorunları yoktur! Sorunları hemen hemen bütün komşularıyla – bize benzeyenlerle!

Bu düşüncelerden dolayı “benzer” olmayı barışı sağlamak ve dostluklar kurmak ile doğrudan ilişkili görmüyorum. Ancak birileri “yakınlığı” vurgulamakta yarar görüyorsa bunu yapmalarında bir sorun da görmüyorum. Bir şartla tabii: yeter ki “benziyoruz / benzemiyoruz” söyleminin ima ettiklerinin bilincinde olsunlar. Yani bu söylemi tekrarlayanlar kendilerini aldatarak “doğru yolda” olduklarını sanmasınlar. “Benziyoruz = Dost olabiliriz” denklemini yanlış inançlara yol açabilecek tehlikeli bir söylemdir. Çünkü aynı zamanda “benzemiyoruz = dost olamayız” ve bizden farklı olanlarla dost olamayız anlamını da içeriyor.

İnsanın önyargılarından ve kimliğinin tuzaklarından kaçınması kolay değildir. Özellikle ikide birde “dost olmalıyız, bak nasıl benziyoruz” edebiyatını tekrarlayarak her türlü ötekileştirmeyi yürüten politikacılara ve “aydınlara” dikkat etmekte yarar vardır. Söylemleri aldatıcıdır. Onlar eksikliklerini ve sakatlıkları eylemleriyle yeniden üretenler ve kanıtlayanlardır – benziyoruz edebiyatını sürdürürlerken.

Farkları görmenin gereği

Farkları görmemek veya görememek farklı kimlikleri tanımamak veya tanımayı istememek olarak da yorumlanabilir. Benzerlikler vurgulanıp farklılıklar görünmez kılınıncaya farklı kimlikler de ret edilmiş olur. Yani “farklardan” çekinilmemelidir; toplumların daha iyi anlaşılması için

farklılıklar öne çıkarılmalıdır. Kimi zaman “benziyoruz, kardeşiz” söylemi hem bir farklı kimliği tanımama eğilimini, hem o farklılığı asimile etme eğilimini gösterebilir.

Özellikle farklar karşılaştırmalı bir biçimde ele alındığında farklı kimlik oluşturan grupların özellikleri daha iyi görülür ve anlaşılır. Amacım “ayrışmayı” körüklemek değil! İnsanların arasında sonsuz benzerliklerin var olduğunu öylesine bilinen bir durum ki, bazı farkların ele alınmasının yararını gösterme gereğini duydum.

Ama sorular ve “problematik” bununla da sınırlı değil. Türklerin (veya herhangi bir milletin) başka bir millete benzemesi için Türklerin aralarında benzemesi gerekiyor. Akılda hayali bir Türk imajı olacak ki biz-öteki söylemi geliştirilebilsin. Oysa doğudaki Türkler, batıdakilere; şu semttekiler de bu mahalledekilere benzemiyorsa ne diyeceğiz? İzmir Atina’yı hatırlatırken Urfa yakınındaki “yabancı” başka bir ülkeyi hatırlatıyorsa ne olacak? Bir kısım Türkler batıdakilere, bir kısmı da doğudakilere benziyor mu diyeceğiz? Bu tür “benziyoruz” söylemleri milliyetçi algının etkisinde gelişir: her millet türdeş bir bütün oluşturur!

Aslında hepimiz bu dünyanın sakini homo sapiens (insan) olduğumuza göre bazı ortak yanlarımızın olması doğal. “En uzak” bir toplumun insanlarıyla benim aramda “bazı” benzerlikler tabii ki olacak. Ama benziyoruz veya benzemiyoruz demek için şartlar nelerdir? Sınırlar nerede çekilir? Hangi noktadan sonra genel anlamda “benziyoruz” veya “benzemiyoruz” diyebiliriz? Bu söylem, neresinden baksan aksıyor. Sevdiğim bir sözle bitireyim yazımı:

Her insan bazı bakımlardan

- a. bütün öteki insanlara benzer
- b. bazı başka insanlara benzer
- c. başka kimseye benzemez

*